

ЛЕКСИЧНА ВЗАЄМОДІЯ В ОЙКОНІМІЇ ТА ГІДРОНІМІЇ ГАЛИЦЬКОЇ ГУЦУЛЬЩИНИ

Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія.

Випуск 1 (45)

УДК 81' 373. 21: 81' 373. 61: 81' 373. 611

DOI:10.24144/2663-6840/2021.1(45).150–156

Габорак М. Лексична взаємодія ойконімії та гідронімії Галицької Гуцульщини; кількість бібліографічних джерел – 32; мова українська.

Анотація. У статті проаналізовано взаємодію лексичних одиниць при творенні назв водних об'єктів, населених пунктів та їх частин, що функціонують на території Галицької Гуцульщини, визначено їх кількісні параметри і причини, які зумовили появу генетично споріднених утворень різних класів топонімної системи краю. Питання про гідронімно-ойконімні паралелі в топонімії різних регіонів України досліджували такі ономасти, як Є.С. Отін, Л.Т. Масенко, Н.Є. Михайличенко, Є.М. Черняхівська, М.М. Юрків та інші, проте такому аналізу не піддавалися власні географічні назви Галицької Гуцульщини, що й зумовило актуальність нашої статті. Мета дослідження – з'ясувати лексичну взаємодію в ойконімії та гідронімії Галицької Гуцульщини (Верховинський, Косівський, Надвірнянський райони Івано-Франківської області). З'ясовано, що у процесі творення гуцульських назв населених пунктів і водних об'єктів відбувалося активне використання в ролі їх твірних основ лексичних одиниць обох класів онімів. Це було зумовлене, з одного боку, тим, що, заселяючи ту чи іншу територію, люди давали спочатку найменування поселенням, а вже потім іншим географічним об'єктам, розташованим на їх територіях, у тому числі й невеличким річкам, потокам, струмкам, болотам. При цьому вони часто використовували не нові лексеми, а вже звичні для себе найменування, підкреслюючи цим самим локалізацію того чи іншого об'єкта. Водночас люди завжди селилися біля водних об'єктів і нерідко, особливо на пізно заселюваних територіях, називали свої нові поселення найменуваннями цих об'єктів. Усе це породжувало тісну лексичну взаємодію між ойконімами та гідронімами. Визначено, що основними способами творення аналізованих одиниць були трансонімізація гідронімів, ойконів, суфіксація, лексикалізація та онімізація прийимениково-онімних комплексів. Словотвір ойконімів і гідронімів здійснювався за моделями і способами, характерними й для інших територій України. Локальна особливість аналізованих одиниць знаходить свій вияв у наборі базових основ, зокрема тих, що пов'язані з гірською термінологією та діалектною здиференційованістю.

Ключові слова: базова основа, гідронім, гідронімно-ойконімні паралелі, гідрооб'єкт, ойконім, оронім, трансонімізація.

Постановка проблеми. Серед назв водних об'єктів і населених пунктів Галицької Гуцульщини є чимало співзвучних або однакових за формою утворень. Їх поява зумовлена тим, що елементи одних класів топонімної системи широко вживаються в ролі твірних основ назв інших класів. Проте на сучасному етапі інколи буває досить важко визначити, які з цих основ є первинними, а які вторинними. Тим більше, що тут відсутня надійна документальна база, яка допомогла б з'ясувати ці питання.

Утворення ойконімів від гідронімів і навпаки відбувається здебільшого двома способами: приєднанням до базових основ спеціальних формантів або перенесення цих основ без будь-яких формальних змін з одних географічних об'єктів на інші. При першому способі визначити первинність твірних основ неважко: якщо похідним утворенням є ойконім, то гідронім буде твірною основою, і, навпаки, якщо дериватом є гідронім, то в його основі лежить назва населеного пункту. Значно складніше визначити базові основи в назвах другого типу.

Аналіз досліджень. Дослідники топонімії по-різному підходять до розв'язання цієї проблеми. Дехто вважає, що гідроніми в таких випадках завжди є первинними [Востоков 1812, с. 205], інші ж до більш ранніх відносять ойконіми [Чопек 1985, с. 82]. Проте, мабуть, найбільш вірогідними є твердження А. Вільсона про те, що первинними однаковою мірою можуть бути як гідроніми, так і ойконіми

[там само]. Ю.О. Карпенко з цього приводу писав: «За наявності однакових назв річки і населеного пункту не можна завжди і беззастережно вважати назву річки вихідною. Очевидно, відоме положення про більшу давність назви річки потребує уточнення. За матеріалами гідронімії Чернівецької області воно загалом виправдовується лише для великих річок» [Карпенко 1964, с. 188]. Визначити первинність / вторинність цих географічних назв можна, з'ясувавши перш за все первісну семантику лексем, що входять до їх складу.

Гідронімами стають переважно слова, значення яких пов'язані з водою або її властивостями (кольором, смаком, швидкістю течії, формою річища, акустикою, рельєфом тощо), а також із рослинним і тваринним світом місцевості, де знаходиться або протікає той чи інший водний об'єкт [Гідронімія України 1982, с. 46–60]. Інші лексеми, зокрема назви природних і штучних об'єктів, назви людей, а також утворення відетнонімного та відантропонімного походження, є, як правило, найменуваннями населених пунктів. Проте не завжди вдається провести чітку межу між такими основами, особливо, коли вони є затемненими щодо етимології або утворюють ланцюги назв типу гідронім-ойконім-гідронім, оронім-ойконім-гідронім чи навіть оронім-гідронім-ойконім-гідронім. У таких випадках завжди треба шукати додаткову інформацію про географічні об'єкти, назви яких досліджуються, і робити на її основі відповідні висновки.

Питання про гідронімно-ойконімні паралелі в топонімії різних регіонів України розглядалося вже в багатьох ономастичних дослідженнях, зокрема у працях Є.С. Отіна [Отин 1980; Отин, 1989], Л.Т. Масенко [Масенко 1972], Н.Є. Михайличенко [Михайличенко 2009], Є.М. Черняхівської [Черняхівська 1964; Черняхівська 1965], М.М. Юрківа [Юрків 2000] та інших ономастів. Проте такому аналізу не піддавалися власні географічні назви Галицької Гуцульщини, специфічного за багатьма ознаками краю.

Тому метою нашого дослідження є з'ясування лексичної взаємодії в ойконімії та гідронімії названого вище регіону.

Методи дослідження. Методика дослідження визначається його метою і завданнями, ґрунтується на таких поширених у лінгвістиці методах, як описовий, порівняльно-типологічний та статистичний.

Виклад основного матеріалу. За нашими підрахунками, на цій, порівняно невеликій території від гідронімів походить 36 назв населених пунктів та їх частин і, навпаки, 40 назв водних об'єктів мотивовані ойконімами. Серед географічних найменувань першої групи переважно більшість становлять назви, що виникли в результаті трансонімізації гідронімів. У їх основі лежать лексеми на означення:

а) кольору води: С. Біла Річка Верховинського р-ну [ННП, с. 27] < п. Біла Річка [ГФ, с. 40]; прис. Зелениця, С. Зелена Надвірнянського р-ну [ННП, с. 132] < р. Зелениця [ГФ, с. 177] < зелена + суфікс -иц(я); прис. Черлений, С. Бистрець Верховинського р-ну [ННП, с. 354] < п. Черлений [ГФ, с. 498] < черлений 'червоний' [ГГ, с. 211]; С. Черник Надвірнянського р-ну [ННП, с. 356] < п. Черник [ГФ, с. 499] < черн- < *čerъnъ* 'чорний'; С. Чорна Річка Верховинського р-ну [ННП, с. 359] < п. Чорна Річка [ГФ, с. 504], С. Чорний Потік Надвірнянського р-ну, прис. Чорний Потік, С. Кривопілля Верховинського р-ну [ННП, с. 359] < пп. Чорний Потік [ГФ, с. 506];

б) швидкості течії води: С. Бистрець Верховинського р-ну [ННП, с. 25] < п. Бистрець [ГФ, с. 34] < бистрець (< псл. **bystrъcъ*) 'швидкий потік', пор. укр. діал. бистрець 'т.с.', болг. діал. бистрець 'рукав ріки', ст.-ч. *bystrĕc* 'швидкий потік', рос. діал. бистрець 'мілке кам'янисте місце ріки, де вода тече швидко' [ЭССЯ, 3, с. 154]; С. Бистриця Надвірнянського р-ну [ННП, с. 25] < р. Бистриця, Бистриця-Надвірнянська [ГФ, с. 36]; бистриця (< псл. **bystrica*) 'швидкий стрімкий потік', пор. укр. діал. бистриця 'швидкий і шумний потік', рос. діал. быстрица 'бистринь, стрижень на ріці', ч. *bystrice* 'швидка ріка або потік', схв. *bistrica* 'швидкий потік', словен. *bistrica* 'швидкий стрімкий потік', слов. *bystrica* 'швидкий гірський потік', пол. *bystrzyca* 'швидкий потік' [ЭССЯ, 3, с. 151; ПГФ, с. 56]; прис. Бухтовець, С. Пасічна Надвірнянського р-ну [ННП, с. 43] < п. Бухтовець [ГФ, с. 61] < бухт- < *бухтіти*, *бухкотіти* 'сильно бити струменем' [ГЛЕ, с. 268] + суф. -овець, хоч можлива й мотивація цього гідроніма давнім географічним терміном **бухтовець* < псл. **buxъtovъcъ* '*водоспад; потік зі швид-

кою течією, яка утворює глухий звук'; прис. Женець, с. Татарів Надвірнянського р-ну [ННП, с. 115] < п. Женець [ГФ, с. 162] < жен- < *жену* < *знати* 'швидко бігти, мчатися' [ВТС, с. 186] + суфікс -ець, хоч можливо, що в давнину був актуальним географічний термін **женець* (< **žеньсь* < **žepъ*), який мав значення '*швидкоплинний потік'. Імовірність існування колись діалектного географічного терміна **žepъ* доводить і С.О. Вербич [Вербич1, с. 29]; прис. Тікач, с. Гринява Верховинського р-ну [ННП, с. 29] < п. Тікач [ГФ, с. 461] < тік- < *тікати* 'швидко зникати, бігти' + суфікс -ач, пор. *тікач* 'той, хто втікає, втік звідкись' [ВТС, с. 1307];

в) смаку води: С. Акрешора Косівського р-ну [ННП, с. 8] < п. Акрешора [ГФ, с. 13] < рум. *akrișor* 'кислуватий, кисленький' [РУС, с. 16]; С. Буркут Верховинського р-ну [ННП, с. 42] < дж. Буркут [ГФ, с. 59] < буркут 'джерело мінеральної води' [ГЛЕ, с. 263], пор. рум. *borkut* 'т.с.' [РУС, с. 58], угор. *borkút* 'т.с.' [Нр., с. 76]; прис. Насарат, С. Уторопи Косівського р-ну [ННП, с. 215] < п. Насарат [ННП, с. 215] < рум. *sărat* 'солоний' [РУС, с. 411] + префікс на- (гідронім вказує на протікання потоку на місцевості, де багато соляних джерел);

г) звуків, спричинених водою: С. Грамітне Верховинського р-ну [ННП, с. 85] < п. Грамітний [ГФ, с. 125] < *грамітний* 'гуркотливий; такий, що гримить, шумить', пор. *grimiti* 'гуркотіти; з шумом упасти' [ЕСУМ, I, с. 595], *грамотіти* (діал.) 'гриміти' (Експ.), псл. **gromotъ* 'грим' [ПГФ, с. 100];

д) форми гідрооб'єкта та місцевості, де він протікає: С. Великий Рожен Косівського р-ну [ННП, с. 46] < п. Великий Рожен [ГФ, с. 76]; С. Малий Рожен Косівського р-ну [ННП, с. 195] < п. Малий Рожен [ГФ, с. 280] < *рожен* 'розколина' [Онишк., II, с. 181]; прис. Кривець, смт Верховина [ННП, с. 167] < п. Кривець [ГФ, с. 231] < *кривець* (< псл. **krivъcъ*) 'кривизна', 'кривий, покручений, звивистий об'єкт', пор. рос. діал. *кривец* 'зігнута лінія берега ріки або озера', болг. *кривець* 'крива деталь плуга', словен. *krivec* 'кривонога людина' тощо [ЭССЯ, 12, с. 174–175]; С. Стримба Надвірнянського р-ну [ННП, с. 320] < р. Стримба [ГФ, с. 444] < рум. *strîmb* 'кривий, зігнутий' [РУС, с. 444];

е) характеру течії води: кол. С. Міхудра, біля смт Делятин Надвірнянського р-ну [ННП, с. 205] < п. Міхудра (там само) < **Міходра* < *мохъ* і *дърати* [Карп., ТБ, с. 154–155], що вказувала на особливості течії потоку, який часто розмивав береги, укріті мохом; прис. Суроната, С. Космач Косівського р-ну [ННП, с. 322] < п. Суроната [ГФ, с. 449] < рум. *surpa* 'валити, розвалювати' + суфікс -ат, пор. *surpatura* 'обвал, осип' [РУС, с. 453]; С. Шибене Верховинського р-ну [ННП, с. 364] < п. Шибений [ГФ, с. 518] < *шибеній* 'бурхливий, неспокійний, метушливий, шкідливий', пор. гуц. *шибатиси* 'метушитися, кидатися' [ГГ, с. 215], *шибеник* 'бешкетник; вбивця; злодій', *шибуватий* 'живий; неспокійний' [МСГГ, с. 225] (ойконім узгоджений в роді й числі з географічним терміном село);

е) штучних споруд, облаштованих на гідрооб'єктах: прис. Валило, С. Зелене Верховин-

ського р-ну [ННП, с. 44] < п. *Валило* [ГФ, с. 52] < *валило* 'обладнане місце, де обробляють ліжники, сукно; сукновальня' [ГГ, с. 33];

ж) характеру місцевості, де знаходиться або протікає гідрооб'єкт: прис. *Багна*, С. Ільці Верховинського р-ну [ННП, с. 13] < бол. *Багна* [там само] < *багна* (< псл. **bagno*) 'багно, болото, драговина, мочар' [Мар., с. 214; ЕСУМ, I, с. 110], 'болотисте місце; трясовина, болото' [ВТС, с. 32], 'болото в загальному значенні' [СНГТВ, с. 7], 'болото, заболочене грузьке місце, мокра заболочена низина' [СНГТК, с. 14–15], 'дуже грузьке болото' [СГТЗП, с. 218], прис. *Гнилиця*, С. Текуча Косівського р-ну [ННП, с. 76] < п. *Гнилиця* [ГФ, с. 117] < *гнилиця* (< псл. **gnilica*) 'болотиста місцевість; захарашений потік, у якому пріє листя, гниють гілки; болотиста місцевість' (Експ.), 'болото зі стоячою водою' [СНГТК, с. 58], 'грузьке болото з іржавою водою, болото в лісі, мокра заболочена низовина' [Череп., с. 60];

з) рельєфу місцевості, де протікає гідрооб'єкт: С. *Бережниця* Верховинського р-ну [ННП, с. 21] < р. *Бережниця* [ГФ, с. 28] < *бережна* (< псл. **berzъnъ* (*ъ*)) 'берегова; яка стікає з берегів – гір, горбів', пор. рос. діал. *бережной* 'т.с.', схв. *брѣжній*, *бриѣжній* 'прибережний, береговий; гористий' [ЭССЯ, I, с. 210], хоч можлива й мотивація цього гідроніма географічним терміном **бережниця* < псл. **berzъnica* [ЭССЯ, I, с. 210], що мав значення 'річка, яка витікає з горбів, із горбистої місцевості';

и) інших особливостей місцевості, де протікає гідрооб'єкт: прис. *Ласкунца*, С. Нижній Березів Косівського р-ну [ННП, с. 177] < п. *Ласкунца* [ГФ, с. 247] < рум. *ascuns* 'схований, прихований, захищений, таємний', пор. *ascunde* 'ховати, приховувати, укривати, утаювати' [РУС, с. 38], тобто назва вказує на протікання потоку в густо зарослій місцевості;

і) місця витоку гідрооб'єкта: прис. *Ставник*, С. Космач Косівського р-ну [ННП, с. 308] < п. *Ставник* [ГФ, с. 437] < ставний 'який витікає зі ставу; який живить став' (Експ.) + суфікс *-ик*.

Деякі назви гуцульських населених пунктів мотивовано гідронімами, похідними від географічних термінів: прис. *Потік*, С. Черемошна Верховинського р-ну [ННП, с. 267] < п. *Потік* [ГФ, с. 359] < *потік* 'річка, переважно невелика, струмок із стрімкою течією' [ВТС, с. 903]; С. *Річка* Косівського р-ну, прис. *Річка*, С. Зелена Надвірнянського р-ну [ННП, с. 280] < р. *Річка* [ГФ, с. 389] < *річка*, демінутив від *ріка* 'водний потік, що живиться із джерела або стоком атмосферних опадів і тече по видовжених зниженнях рельєфу від верхів'я до гирла' [ВТС, с. 1036].

В одному випадку ойконім виник у результаті трансонімізації гідроніма, що походить від ороніма – найменування гори *Довга*, із якої стікає потік: прис. *Довжинець*, С. Бистриця Надвірнянського р-ну [ННП, с. 102] < п. *Довжинець* [ГФ, с. 153] < *Довга* + суфікс *-инець*.

До утворень у результаті трансонімізації гідроніма можемо певним чином віднести й назву села *Кохан* Верховинського р-ну [ННП, с. 162], яке

з'явилося значно пізніше, ніж було документально засвідчене однозвучне найменування потоку, на берегах якого розкинулося поселення. Гідронім же мотивований антропонімом *Кохан*, можливо, через мікропонімну стадію, пор. давнє особове ім'я *Кохань* [Туп., с. 203], прізвище *Кохан* [ПЗУ, с. 295].

Значно менше ойконімів утворено від гідронімів за допомогою суфіксації, зокрема суфіксів *-івк(а)*, *-ець* та *-н-*: С. *Пробійнівка* Верховинського р-ну [ННП, с. 269] < р. *Пробійна* [ГФ, с. 370] < *пробійна* 'яка з силою пробивається через каміння, ущелини', пор. *пробій* 'прохід; проникнення кудись із силою' [Грінч., III, с. 457], прис. *Бачулець*, С. Люча Косівського р-ну [ННП, с. 18] < п. *Бачул* [ГФ, с. 25] < антр. *Бачул* [СП, с. 38], С. *Черемошна* Верховинського р-ну [ННП, с. 353] < р. *Білий Черемош* [ГФ, с. 41], на лівому березі якої розкинулося село.

Дещо інша картина з утворенням гідронімів від ойконімів. Тут, навпаки, більше суфіксальних дериватів. Найчастіше це прикметникові субстантивовані утворення з суфіксами *-ськ(ий)*, *-івськ(ий)*, *-янськ(ий)*, що вказують на місця витоків або протікання потоків: п. *Акрешірський* [ГФ, с. 13] < С. *Акрешора* Косівського р-ну [ННП, с. 8]; п. *Банський* [ГФ, с. 23] < кол. С. *Баня-Свірська*, тепер прис. С. *Текуча* Косівського р-ну [ННП, с. 17]; п. *Бичуківський* [ГФ, с. 38] < прис. *Бичуки*, С. Гринява Верховинського р-ну [ТГГ, с. 39]; *Жаб'євський* [ГФ, с. 161] < кол. *Жаб'є*, суч. смт Верховина [ННП, с. 51]; п. *Микуличинський* [ГФ, с. 294] < С. *Микуличин* Надвірнянського р-ну [ННП, с. 201]; п. *Підбруснянський* [ГФ, с. 338] < прис. *Підбрусний*, С. Брустури Косівського р-ну [ТГГ, с. 398]; п. *Старокутський* [ГФ, с. 440] < С. *Старі Кути* Косівського р-ну [ННП, с. 315]; *Стебнянський* [ГФ, с. 441] < С. *Стебні* Верховинського р-ну [ННП, с. 317]; п. *Устеріцький* [ГФ, с. 476] < С. *Устеріки* Верховинського р-ну [ННП, с. 341]; п. *Цівівський* [ГФ, с. 491] < прис. *Ціви*, С. Білоберезка Верховинського р-ну [ННП, с. 351]. В окремих випадках такі деривати входять до складу лексикалізованих та онімізованих словосполучень, уточнюючи місце протікання гідрооб'єктів: *Бистриця-Надвірнянська* [ГФ, с. 365] < м. *Надвірна* [ННП, с. 213]; р. *Пістинька-Брустурська* [ГФ, с. 345] < С. *Брустури* Косівського р-ну [ННП, с. 37]; р. *Пістинька-Космацька* [ГФ, с. 346] < С. *Космач* Косівського р-ну [ННП, с. 161]; п. *Прутець-Микуличинський* [ГФ, с. 375] < С. *Микуличин* Надвірнянського р-ну [ННП, с. 201]; п. *Прутець-Яблуницький* [ГФ, с. 375] < С. *Яблуниця* Надвірнянського р-ну [ННП, с. 366].

Ряд гідронімів, похідних від назв населених пунктів та їх частин, оформлені суфіксами *-ель*, *-ець*, *-івк(а)*, *-к(а)*, *-чик*: п. *Ворохтель* [СГУ, с. 122] < смт *Ворохта* Надвірнянського р-ну [ННП, с. 68]; п. *Бабинець* [ГФ, с. 16] < С. *Бабин* Косівського р-ну [ННП, с. 11]; п. *Битковець* [ГФ, с. 38] < смт *Битків* Надвірнянського р-ну [ННП, с. 26]; п. *Лойовець* [ГФ, с. 257] < С. *Лойова* Надвірнянського р-ну [ННП, с. 183]; п. *Рушорець* [ГФ, с. 401] < прис. *Рушір*, С. Космач Косівського р-ну [ННП, с. 236]; п.

Уторонець [ГІФ, с. 476] < С. Уторони Косівського р-ну [ННП, с. 342]; п. Хімчинець [ГІФ, с. 483] < С. Хімчин Косівського р-ну [ННП, с. 345]; п. Березівка [ГІФ, с. 30] < С. Середній Березів Косівського р-ну [ННП, с. 293]; п. Гринівка, Гринявка [ГІФ, с. 127] < С. Гринява Верховинського р-ну [ННП, с. 87]; п. Замагурівка [ГІФ, с. 170] < С. Замагура Верховинського р-ну [ННП, с. 126]; р. Брустурка [ГІФ, с. 54] < С. Брустури Косівського р-ну [ННП, с. 37]; п. Дзембронька [ГІФ, с. 144] < С. Дземброня Верховинського р-ну [ННП, с. 97]; р. Лючка [ГІФ, с. 268] < С. Люча Косівського р-ну [ННП, с. 190]; р. Пасічанка [ГІФ, с. 331] < С. Пасічна Надвірнянського р-ну [ННП, с. 238]; п. Битківчик [ГІФ, с. 38] < смт Битків Надвірнянського р-ну [ННП, с. 26]; п. Татарівчик [ГІФ, с. 455] < с. Татарів Надвірнянського р-ну [ННП, с. 324].

Серед гуцульських гідронімів є й утворення способом лексикалізації та онімізації прийменниково-онімних комплексів, що складаються з прийменника з та ойконімів – найменувань присілків, із яких витікають потоки, у родовому відмінку: З Петрушів [ГІФ, с. 183] < прис. Петруші, С. Яворів Косівського р-ну [ТГГ, с. 393]; п. З Підбуківця [ГІФ, с. 183] < прис. Підбуковець, С. Яворів Косівського р-ну [ТГГ, с. 398].

Невелика кількість гідронімів з'явилася й у результаті трансонімізації ойконімів: п. Космач [ГІФ, с. 224] < С. Космач Косівського р-ну (ННП, с. 161); п. Німаківка [ГІФ, с. 318] < прис. Німаківка, смт Ворохта Надвірнянського р-ну [ТГГ, с. 366]; п. Рубанівський [ГІФ, с. 398] < прис. Рубанівський, С. Стебні Верховинського р-ну [ТГГ, с. 480]; п. Слупейка [ГІФ, с. 427] < прис. Слупейка, смт Верховина [ННП, с. 301] п. Стебні [ГІФ, с. 440] < С. Стебні Верховинського р-ну [ННП, с. 317]; п. Феркалівський [ГІФ, с. 478] < прис. Феркалівський, сс. Стеб-

ні, Красноїлля Верховинського р-ну [ТГГ, с. 567]; п. Хімчин [ГІФ, с. 483] < с. Хімчин Косівського р-ну; п. Хрепелів [ГІФ, с. 487] < прис. Хрепелів, с. Зелена Надвірнянського р-ну [ННП, с. 349].

Висновки. Отже, у процесі творення гуцульських назв населених пунктів і водних об'єктів відбувалося активне використання в ролі їх твірних основ лексичних одиниць обох класів онімів. Це було зумовлене, з одного боку, тим, що, заселяючи ту чи іншу територію, люди давали спочатку найменування поселенням, а вже потім іншим географічним об'єктам, розташованим на їх території, у тому числі й невеличким річкам, потокам, струмкам, болотам. При цьому вони часто використовували не нові лексеми, а вже звичні для себе найменування, підкреслюючи цим самим локалізацію того чи іншого об'єкта. «Якщо невеликий потік, – писав Ю.О. Карпенко, – від початку й до кінця протікає територією одного села, то й назва цього села стає основною його прикметою. Таке уточнення є істотним, оскільки серед гідронімів більшості (якщо не всіх) територій назви малих потоків довжиною менше 5 км становлять кількісно найбільшу групу» [Карпенко 1964, С. 188]. З іншого ж, – люди завжди селилися біля водних об'єктів і нерідко, особливо на пізно заселюваних територіях, називали свої нові поселення найменуваннями цих об'єктів. Усе це породжувало тісну лексичну взаємодію між ойконаміями та гідронімами.

Словотвір ойконімів і гідронімів здійснювався за моделями і способами, характерними й для інших територій України. Локальна особливість аналізованих одиниць знаходить свій вияв у наборі твірних основ, зокрема тих, що пов'язані з гірською термінологією та діалектною здиференційованістю.

Література

1. Востоков А.Х. Задача любителям этимологии. *Санкт-Петербургский вестник*. Ч. 2. 1812. С. 204–215.
2. Гідронімія України в її міжмовних і міждіалектних зв'язках. Київ: Наукова думка, 1982. 264 с.
3. Карпенко Ю.О. Особливості гідронімного словотвору. *Українська діалектологія і ономастика*. Київ: Наукова думка, 1964. С. 185–194.
4. Карпенко Ю.О. Топонімія Буковини. Київ: Наукова думка, 1973. 240 С.
5. Масенко Л.Т. Проблеми взаємодії гідронімії та ойконімії: на матеріалі басейну Південного Бугу. *Мовознавство*. 1972. Вип. 1. С. 2–37.
6. Михайличенко Н.Є. Взаємодія гідронімії та ойконімії (на матеріалі центрального та східного регіонів України). *Λογος όνομαστικη*. 2009. № 1 (3). С. 36–41.
7. Отин Е.С. Структурно-семантические отношения в топонимических парах: гидроним-аугментатив и гидроним-деминутив. *Русское языкознание: республиканский межведомственный сборник*. Киев: Изд-во КГУ, 1989. С. 24–129.
8. Отин Е.С. Топонимическая метонимия: вид связи «гидроним – ойконим». *Перспективы развития славянской ономастики*. Москва: МФГО СССР, 1980. С. 106–121.
9. Черняхивская Е.М. Взаимоотношения между названиями населённых мест и гидронимами. *Доклады и сообщения Львовского отдела Географического общества УССР за 1964 год*. Львов, 1965. С. 82–84.
10. Черняхівська Є.М. Питання гідронімо-топонімічної метонімії. *3 Українська Республіканська ономастична (гідронімічна) конференція [тези]*. Київ: Наукова думка, 1965. С. 91–95.
11. Чопэк Б. Айконімы адгідранімічнага надходжанна басейна Буга на тэрыторыі пераходных гаворак. *Беларуская анамастыка*. Мінск, 1985. С. 81–86.
12. Юрків М.М. Гідронімно-ойконімі паралелі в західноукраїнському ономастиконі: дис.. ...канд. філол. наук: 10. 02. 01. Тернопіль, 2000. 244 С.

Список скорочень використаних джерел

- ВТС – Великий тлумачний словник сучасної української мови. Київ; Ірпінь: ВТФ “Перун”, 2001. 1440 с.
- ГГ – Гуцульські говори: Короткий словник / відп. ред. Я. Закревська. Львів, 1997. 232 с.
- ГФ – Габора М.М. Гідронімія Івано-Франківщини: Етимологічний словник-довідник. 2-ге вид., допов., переробл., уточн. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2010. 564 С. + 16 іл.
- Грінч. – Словарь української мови / упоряд. Б.Д. Грінченко. Київ: Наукова думка, 1996. Т. 1–3; 1997. Т. 4.
- Експ. – Матеріали, зібрані автором експедиційним способом.
- ЕСУМ – Етимологічний словник української мови. Київ: Наукова думка, 1982. – Т. 1; 1985. Т. 2; 1989. Т. 3; 2003. Т. 4; 2006. Т. 5; 2012. Т. 6.
- Мар. – Марусенко Т.А. Матеріали к словарю украинских географических апеллятивов. *Полесье*. Москва: Наука, 1968. С. 206–255.
- ННП – Габора М.М. Назви населених пунктів населених пунктів: *Етимологічний словник-довідник*. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2014. 404 с.
- Онишк. – Онишкевич М.Й. Словник бойківських говірок. Київ: Наукова думка, 1984. Ч. 1–2.
- ПГФ – Шульгач В.П. Праслов’янський гідронімний фонд (фрагмент реконструкції). Київ, 1998. 363 с.
- ПЗУ – Чучка П. Прізвища закарпатських українців: *Історико-етимологічний словник*. Львів: Світ, 2005. 704 + XLVIII С.
- РУС – Румунсько-український словник. Бухарест, 1963. 563 с.
- СГТЗП – Шульгач В.П. Словник географічних термінів Західного Полісся. *Ономастика України та етногенез східних слов’ян*. Київ, 1998. С. 215–226.
- СНГТВ – Данилюк О.К. Словник народних географічних термінів Волині. Луцьк: Надстир’я, 1997. 108 с.
- СНГТК – Громко Т.В., Лучик В.В., Поляруш Т.В. Словник народних географічних термінів Кіровоградщини. Київ; Кіровоград, 1999. 224 с.
- СП – Словник прізвищ: практичний словозмінно-орфографічний (на матеріалі Чернівеччини) / уклад.: Н.Д. Бабич, Н.С. Колесник, К.М. Лук’янюк (гол. ред.) та ін. Чернівці, 2002. 424 с.
- ТГГ – Габора М. Топонімія Галицької Гуцульщини: *Етимологічний словник-довідник*. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2011. 656 с.
- Туп. – Тушиков Н.М. Словарь древнерусских личных собственных имен. *Записки отделения русской и славянской археологии русского археологического общества*. Санкт Петербург, 1903. Т. 6. С. 58–913.
- Череп. – Черепанова Е.М. Народная географическая терминология Черниговско-Сумского Полесья. Сумы, 1984. 274 с.
- ЭССЯ – Этимологический словарь славянских языков. Пра slavянский лексический фонд. Москва: Наука, 1974–1999. Вып. 1–26.

References

1. Vostokov A.Kh. (1812) Zadacha lyubitelyam etimologii [Task for admirers of etymology]. *Sankt-Peterburgskij vestnik*. Ch. 2. S. 204–215 [in Ukrainian].
2. Hidronimiia Ukrainy v ii mizhmovnykh i mizhdialektnykh zviazkakh [Hydronymy of Ukraine in its interlingual and interdialectal relations]. Kyiv: Naukova dumka, 1982. 264 s. [in Ukrainian].
3. Karpenko Yu.O. (1964) Osoblyvosti hidronimnoho slovtvoru [Features of hydronymic word formation]. *Ukrainska dialektolohiia i onomastyka*. Kyiv: Naukova dumka. S. 185–194 [in Ukrainian].
4. Karpenko Yu. O. (1973) Toponimiia Bukovyny [Toponymy of Bukovyna]. Kyiv: Naukova dumka. 240 s. [in Ukrainian].
5. Masenko L.T. (1972) Problemy vzaiemodiii hidronimiii ta oikonimiii: na materialii baseinu Pivdennoho Buhu [Problems of interaction of hydronymy and oikonymy: on the material of the Southern Bug basin]. *Movoznavstvo*. Vyp. 1. S. 32–37 [in Ukrainian].
6. Myhailychenko N.Ye. (2009) Vzaiemodiia hidronimiii ta oikonimiii (na materialii tsentralnoho ta shidnoho rehioniv Ukrainy) [Interaction of hydronymy and oikonymy (on the material of the central and eastern regions of Ukraine)]. *Lohos onomastiky*. № 1 (3). S. 36–41 [in Ukrainian].
7. Otin Ye.S. (1989) Strukturno-semanticheskiie otnosheniia v toponimicheskikh parakh: hidronim-ahumentativ i hidronimdeminitiv [Structural-semantic relations in toponymic pairs: hydronym-augmentative and hydronym-deminitive]. *Russkoie iazykoznaniiie: respublikanskii mezhvedomstvennyi sbornik*. Kyiv, Izd-vo KHU. S. 124–129 [in Ukrainian].
8. Otin Ye.S. (1980) Toponimicheskaiia metonimiia: vid sviazi «hidronim – oikonim» [Toponymic metonymy: type of connection “hydronym – oikonym”]. *Perspektivy razvitiia slavianskoi onomastiki*. Moskva: MFHO SSSR. S. 106–121 [in Russian].
9. Cherniakhivskaia Ye.M. (1965) Vzaimootnosheniia mezhdu nazvaniiami naseleennykh mest i hidronimami [Relationship between place names and hydronyms]. *Doklady i soobshcheniia Lvovskoho otdela Heohraficheskoho obshchestva USSR za 1964 hod*. Lvov, I. S. 82–84 [in Russian].

10. Cherniakhivska Ye.M. (1965) Pytannia hidronimo-toponimichnoii metonimii [Questions of hydronymo-toponymic metonymy]. *3 Ukrainska Respublikanska onomastychna (hidronimichna) konferentsia [tezy]*. Kyiv: Naukova Dumka. S. 91–95 [in Ukrainian].
11. Chopek B. (1985) Aikonimy adgidranimichnaga nadhodzhannya basejna Buga na terytorii perekhodnyh gavorak [Oicononyms of the hydrodynamic flow of the Bug basin in the territory of transitional speech]. *Belaruskaya anamastyka*. Minsk. S. 81–86 [in Belorussian].
12. Yurkiv M.M. (2000) Hidronimno-oikonimni paraleli v zakhidnoukraiinskomu onomastykoni [Hydronymic-oikonomic parallels in the Western Ukrainian onomasticon]: dys. ...kand. filol. nauk: 10.02.01. Ternopil, 2000. 244 s. [in Ukrainian].

List of abbreviations of used sources

- VTS – Velykyi tlumachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy [Large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language]. Kyiv; Irpin: VTF “Perun”, 2001. 1440 s. [in Ukrainian].
- HH – Hutsulski hovory: *Korotkyi slovnyk* (1997)[Hutsul dialects: A short dictionary]. / vidp. red. Ya. Zakrevska. Lviv. 232 s. [in Ukrainian].
- HIF – Haborak M.M. (2010) Hidronimiia Ivano-Frankivshchyny: *Etymolohichnyi slovnyk-dovidnyk* [Hydronymy of Ivano-Frankivsk region: Etymological dictionary-reference book]. 2-he vyd., dopov., pererobl., utochn. Ivano-Frankivsk: Misto NV. 564 s. + 16 il. [in Ukrainian].
- Hrinch. – Slovar ukrainskoi movy (1996–1997) [Dictionary of the Ukrainian language] / uporiad. B.D. Hrinchenko. Kyiv: Naukova dumka, 1996. T. 1–3; 1997. T. 4 [in Ukrainian].
- Eksp. – Materialy, zibrani avtorom ekspedytsiinym sposobom [Materials collected by the author in an expeditionary manner] [in Ukrainian].
- ESUM – Etymolohichnyi slovnyk ukrainskoi movy [Etymological dictionary of the Ukrainian language]. Kyiv: Naukova dumka, 1982. T. 1; 1985. T. 2; 1989. T. 3; 2003. T. 4; 2006 T. 5; 2012. T. 6 [in Ukrainian].
- Mar. – Marusenko T.A. (1968) Materialy k slovariu ukrainskikh geograficheskikh appelyativov. *Polesie* [Materials for the dictionary of Ukrainian geographical appellatives. Polesie.]. Moskva: Nauka. S. 206–255 [in Russian].
- NNP – Haborak M.M. (2014) Nazvy naselenykh punktiv naselenykh punktiv: *Etymolohichnyi slovnyk-dovidnyk* [Names of settlements: Etymological dictionary-reference book]. Ivano-Frankivsk: Misto NV. 404 s. [in Ukrainian].
- Onyshk. – Onyshkevych M.I. (1984) Slovnyk boikivskykh hovirok [Dictionary of Boyko dialects]. Kyiv: Naukova dumka. Ch. 1–2 [in Ukrainian].
- PHF – Shulhach V.P. (1998) Praslovianskyi hidronimnyi fond (frahment rekonstruktsii) [Proto-Slavic hydronymic fund (fragment of reconstruction)]. Kyiv. 363 s. [in Ukrainian].
- PZU – Chuchka P. (2005) Prizvyshcha zakarpatskykh ukraintiv: Istoryko-etymolohichnyi slovnyk [Surnames of Transcarpathian Ukrainians: Historical and etymological dictionary]. Lviv: Svit. 704 + XLVIII s. [in Ukrainian].
- RUS – Rumunsko-ukrainskyi slovnyk (1963) [Romanian-Ukrainian dictionary]. Bukharest. 563 s. [in Ukrainian; in Romanian].
- SHTZP – Shulhach V.P. (1998) Slovnyk heohrafichnykh terminiv Zakhidnoho Polissia [Dictionary of geographical terms of Western Polissya]. *Onomastyka Ukrainy ta etnohenez skhidnykh slovia*n. Kyiv. S. 215–226 [in Ukrainian].
- SNHTV – Danyliuk O.K. (1997) Slovnyk narodnykh heohrafichnykh terminiv Volyni [Dictionary of folk geographical terms of Volyn]. Lutsk: Nadstyria. 108 s. [in Ukrainian].
- SNHTK – Hromko T.V., Luchyk V.V., Poliarush T.V. (1999) Slovnyk narodnykh heohrafichnykh terminiv Kirovohradshchyny [Dictionary of folk geographical terms of Kirovograd region]. Kyiv; Kirovohrad. 224 s. [in Ukrainian].
- SP – Slovnyk prizvyshch: praktychnyi slovozmynno-orfohrafichnyi (na materiali Chernivechchyny) (2002) [Dictionary of surnames: practical word-change-spelling (on the material of Chernivtsi region)] / ukklad.: N.D. Babych, N.S. Kolesnyk, K.M. Lukianiuk (hol. red.) ta in. Chernivtsi. 424 s. [in Ukrainian].
- THH – Haborak M. (2011) Toponimiia Halytskoi Hutsulshchyny: *Etymolohichnyi slovnyk-dovidnyk* [Toponymy of the Galician Hutsul region: Etymological dictionary-reference book]. Ivano-Frankivsk: Misto NV. 656 s. [in Ukrainian].
- Tup. – Tupikov N.M. (1903) Slovar drevnerusskikh lichnykh sobstvennykh imen [Dictionary of ancient Rus personal proper names]. *Zapiski otdeleniya russkoy i slavianskoi arkheologii russkogo arkheologicheskogo obshchestva*. Sankt Peterburg. T. 6. S. 58–913 [in Russian].
- Cherep. – Cherepanova E.M. (1984) Narodnaya geograficheskaya terminolohiya Chernigovsko-Sumskogo Polesia [Folk geographical terminology of Chernihiv-Sumy Polesie]. Sumy. 274 s. [in Russian].
- ESSYa – Etymologicheskii slovar slavyanskikh yazykov. Praslavyanskiy leksicheskiy fond (1974 – 1999) [Etymological Dictionary of Slavic Languages. Proto-Slavic lexical fund]. Moskva: Nauka. Vyp. 1–26 [in Russian].

Інші скорочення: антр. – антропонім, бол. – болото, болг. – болгарське, гуц. – гуцульське, дем. – демінутив, діал. – діалектне, кол. – колишне, п. – потік, поточина, прис. – присілок, псл. – праслов’янське,

р. – річка, р-н – район, рос. – російське, рум. – румунське, С. – село, смт – селище міського типу, ст.-ч. – старочеське, схв. – сербохорватське, ч. – чеське.

LEXICAL INTERACTION IN THE OIKONYMY AND HYDRONYMY OF THE GALICIAN HUTSUL REGION

Abstract. The article analyzes the interaction of lexical units in the process of name formation of various water bodies, settlements, and their parts located in the Galician Hutsul region. It also identifies their quantitative parameters and causes that led to the emergence of genetically related formations of different classes in the land's toponym system. The question of hydronymic-oikonym parallels in the toponymy of different regions of Ukraine was studied by such onomastics as E.S. Otin, L.T. Masenko, N.E. Mykhaylychenko, Ye.M. Chernyakhivska, M.M. Yurkiv and others, however, their own geographical names of the Galician Hutsul region were not subjected to such an analysis, which determined the relevance of our article. The aim of the research is to find out the lexical interaction in the oikonymy and hydronymy of the Galician Hutsul region (Verkhovyna, Kosiv, Nadvirna districts of Ivano-Frankivsk region). It was found out that in the process of creating Hutsul names of settlements and water objects, the lexical units of both classes of onyms were actively used as their creative bases. This was due to the fact that, inhabiting a particular area, people first gave the name of the settlement, and only then to other geographical objects located in their territories, including small rivers, streams, creeks, swamps. However, they often did not use new tokens, but already familiar names, thus emphasizing the localization of an object. At the same time, people have always settled near water places and often, especially in late settlements, called their new settlements by the names of these objects. All this gave rise to close lexical interaction between oikonoms and hydronyms. It is determined that the main ways of creating the analyzed units were transonymization of hydronyms, oicons, suffixation, lexicalization and onimization of prepositional-onymic complexes. Word formation of oikonoms and hydronyms was carried out according to models and methods characteristic of other territories of Ukraine. The local feature of the analyzed units finds its expression in the set of basic bases, in particular those related to mountain terminology and dialectal differentiation.

Keywords: basis, hydronym, hydronym-oeconym parallels, hydroobject, oeconym, oronym, transonymization.

© Габорак М., 2021 р.

Мирослав Габорак – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника»; bujtur.if@ukr.net; <https://orcid.org/0000-0002-9228-1027>

Myroslav Haborak – PhD in Philology, Associate Professor of the Ukrainian Language Department in Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ivano-Frankivsk, Ukraine; bujtur.if@ukr.net; <https://orcid.org/0000-0002-9228-1027>